

ЛАБЕНКО О. А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДІЯЛЬНІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Стаття присвячується визначенню ролі діяльнісно-орієнтованого підходу у вивченні іноземних мов. Розглядаються та аналізуються основні поняття діяльнісно-орієнтованого підходу: компетенції, стратегії та завдання. Визначаються основні характеристики та переваги даного методу у вивченні іноземних мов.

Ключові слова: діяльнісно-орієнтований підхід, компетенції, стратегії, завдання.

Статья посвящается определению роли деятельственно-ориентированного подхода к изучению иностранных языков. Рассматриваются и анализируются основные понятия деятельственно-ориентированного подхода: компетенции, стратегии и задания. Определяются основные характеристики и преимущества данного метода в изучении иностранных языков.

Ключевые слова: деятельственно-ориентированный подход, компетенции, стратегии, задания.

The article is devoted to the role of task-based approach to language learning. The main notions of task-based approach are analyzed: competences, strategies and tasks. The principal characteristics and advantages of this approach are determined.

Key words: task-based approach, competences, strategies, tasks.

Активізація міжнародних зв'язків України, євроінтеграційні процеси нашої країни вимагають значних змін у галузі викладання іноземних мов, перегляду цілей та змісту навчання іноземним мовам. У сучасному світі іноземна мова є не лише важливим засобом міжкультурного спілкування, але і своєрідним інструментом пізнання іншої культури та пропаганди власної, засобом духовного взаємозбагачення. Інтеграційні та глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, вимагають досконалого володіння іноземними мовами. Успішне оволодіння іноземною мовою значною мірою залежить від впровадження ефективних методів викладання іноземних мов, розроблених на основі сучасних лінгвістичних теорій.

Нові вимоги, що висуває сучасне суспільство до професійних та особистісних якостей людини, вимагають застосування нових підходів до викладання іноземних мов. Такі підходи та методи повинні забезпечити ефективно засвоєння іноземної мови, сприяти формуванню мовної особистості, спроможної не лише спілкуватися в усіх сферах, а і успішно інтегруватися у суспільство, мова якого вивчається. На нашу думку, таким підходом може бути визнаний діяльнісно-орієнтований підхід,

© Лабенко О. А.

покладений в основу Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. Діяльнісно-орієнтований підхід до викладання іноземних мов ще не набув широкого застосування у нашій країні, тому дане дослідження, що присвячується з'ясуванню суті та структури цього підходу є **актуальним** та необхідним.

Мета статті – визначити роль діяльнісно-орієнтованого підходу до вивчення іноземних мов у навчальному процесі, виявити та проаналізувати основні методологічні принципи даного підходу, з'ясувати відмінності між комунікативним та діяльнісно-орієнтованим підходами.

У сучасному науковому світі вже не викликає жодних заперечень необхідність впровадження у навчальний процес положень Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, прийнятих Радою Європи у 1997 році з метою гармонізації процесу освіти у європейських країнах, поширення ідей плюрилінгвізму та плюрикультуралізму. Сьогодні Загальноєвропейські Рекомендації мають значний вплив на формування лінгвістичної політики багатьох країн [1]. Принципи, викладені у цьому документі, враховуються при визначенні пріоритетних напрямків мовної освіти, при створенні нових концепцій вивчення іноземних мов та є основою для укладання навчальних програм з іноземних мов. Деякі дослідники навіть пропонують розглядати цей документ як єдиний, загальний для всіх країн регулюючий документ у галузі викладання іноземних мов [1]. Серед основних досягнень Загальноєвропейських Рекомендацій дослідники виділяють наступні:

- запровадження загальних для всіх мов дескриптивних критеріїв оцінювання рівня володіння мовою [2];
- введення та роз'яснення поняття оцінювання, самооцінювання та сертифікації [2; 3; 4];
- уніфікація дидактичної термінології [2];
- можливість використання при розробці навчальних програм [4] та при створенні нових підручників [3].

Одним із найбільш суттєвих досягнень Загальноєвропейських Рекомендацій є визначення напрямків для удосконалення та оновлення методичних принципів викладання іноземних мов. У Рекомендаціях визначається також пріоритетний напрямок вивчення та викладання іноземних мов. Таким напрямком вважається діяльнісно-орієнтований підхід.

Необхідність впровадження діяльнісно-орієнтованого підходу у процес вивчення та викладання іноземної мови не пов'язується з неефективністю чи недосконалістю попередніх підходів до викладання іноземних мов. Як слушно зауважують європейські дослідники [5; 6], перехід до нового підходу зумовлюється, насамперед, новими соціальними потребами суспільства, що виникли у процесі європейської інтеграції, змінами, що відбулися у свідомості людей. Основна мета навчання іноземній мові у контексті європейської та світової інтеграції – не лише навчити спілкуватися у різних ситуаціях, а допомогти тому, хто вивчає мову, стати ефективним користувачем мови, європейським громадянином, інтегруватися в інше суспільство та працювати разом з представниками інших мов-культур. Саме впровадження діяльнісно-орієнтованого підходу до навчання мов сприятиме реалізації цієї мети.

Поширення діяльнісно-орієнтований підхід набуває з середини 90-х років, а методологічні принципи цього підходу розроблено та узагальнено у Загальноєвропейських Рекомендаціях. В основу діяльнісно-орієнтованого підходу було покладено принципи комунікативного підходу до вивчення іноземних мов. Розглянемо в чому полягає різниця між двома підходами.

Комунікативний підхід до викладання іноземних мов спрямований на розвиток мовленнєвих компетенцій, основна мета цього підходу – сформуванню вміння спілкуватися у суспільстві, навчити спілкуванню. Мовні компетенції, а саме граматична, лексична і т. д., є лише складовою загальної компетенції, компетенції спілкування. Мова з точки зору цього підходу є інструментом комунікації.

Діяльнісний підхід у Загальноєвропейських Рекомендаціях визначається як “підхід, з точки зору якого користувачі мови та ті, що її вивчають, є насамперед “соціальними агентами”, які повинні виконувати певні завдання (що не є обов'язково мовленнєвими) за певних обставин, у певному оточенні та в окремій сфері діяльності” [7:15]. Відповідно до такого підходу змінюється мета використання та відповідно і вивчення мови. Використання мови тісно пов'язується з діями того, хто вивчає мову як носія мови та соціального агента та передбачає оволодіння компетенціями мовними та немовними для виконання певних завдань. Таким чином, використання та вивчення мови полягає у виконанні певних дій людьми, які є соціальними агентами та розвивають разом

загальні компетенції, а особливо компетенцію спілкуватися засобами мови.

Основна мета діяльнісно-орієнтованого підходу – навчити діяти та сформувати вміння, необхідні для виконання певних дій. Отже, основна різниця між комунікативним та діяльнісно-орієнтованим підходами полягає в різній кінцевій меті вивчення мови. З точки зору діяльнісно-орієнтованого підходу мова вивчається для того, щоб діяти, а з точки зору комунікативного підходу – щоб спілкуватися.

Для того, щоб навчити ефективно діяти засобами мови у Рекомендаціях вводяться поняття компетенцій, стратегій та завдань. Саме на основі цих понять вибудовується вся концепція діяльнісно-орієнтованого підходу, оскільки він “базується, з одного боку, на стосунках між стратегіями, що їх використовують учасники спілкування, пов’язаними з їх компетенціями, і тим, яким чином вони усвідомлюють або уявляють певну ситуацію, а з іншого – на завданні або завданнях, які слід виконати у специфічному контексті у конкретних умовах” [7:15].

Центральним поняттям діяльнісно-орієнтованого підходу є поняття “завдання”, оскільки відповідно до прийнятого підходу, рівень компетенцій тих, хто вивчає мову, залежить від кількості завдань, які вони спроможні виконати. У Загальноєвропейських Рекомендаціях “завдання” визначається як “виконання дій одним або більшою кількістю індивідів, які у стратегічній послідовності застосовують свої власні компетенції з метою досягнення певного результату” [7:15]. Завдання є основою повсякденного життя індивіда, що постійно виконує певні завдання в особистісній, публічній, освітній чи професійній сферах. Щоб ефективно реалізувати завдання слід застосувати комплекс компетенцій та ресурсів. Відповідно до контексту та обставин завдання можуть бути досить різними: вони можуть включати мовленнєву діяльність, базуватися на певних вміннях, або бути спрямованими на розв’язання проблем. Інакше кажучи, це завдання, які щоденно виконуються індивідами у реальному житті. Відповідно до даного підходу, щоб стати повноцінним соціальним агентом необхідно вміти виконувати різні завдання, які не є лише мовними. Основна мета виконання таких завдань – повноцінна інтеграція в суспільство мова якого вивчається.

У Рекомендаціях [7] виділяються два види завдань:

- завдання типу “реального життя”;
- комунікативні педагогічні завдання.

Завдання типу “реального життя” добираються на основі позашкільних потреб учня, що не пов’язуються з навчальним процесом. Комунікативні педагогічні завдання передбачають залучення учня до процесу комунікації та спрямовані на розвиток комунікативної компетенції учня. Завдання цих двох різновидів вважаються комунікативними лише в тому випадку, якщо вони вимагають від учня розуміння, обговорення та передачі смислу з метою реалізації комунікативної мети.

Комунікативні педагогічні завдання є основним засобом навчання діяльнісно-орієнтованого підходу. Дослідники виділяють такі характеристики педагогічного комунікативного завдання: орієнтоване на певну мету, передбачає використання стратегій, є обґрунтованим, передбачає вільний вибір засобів для виконання, має чітко визначений результат та є реалістичним [8].

Щоб виконати завдання користувачі мовою повинні застосувати певні компетенції. У Рекомендаціях [7] виділяються два різновиди компетенцій:

- загальні компетенції;
- комунікативні мовленнєві компетенції.

Загальні компетенції це компетенції, які не мають безпосереднього стосунку до мови. До загальних компетенцій відносяться знання світу, набуті через досвід, освіту чи інформаційні джерела, соціокультурні знання (це повсякденне життя, умови життя, міжособистісні стосунки, цінності, ідеали, норми поведінки, соціальні правила поведінки), міжкультурне усвідомлення. Отже, загальні компетенції це життєвий досвід тих, хто вивчає мову. Ці компетенції передбачають оволодіння певними вміннями та навичками, необхідними для успішного спілкування у певній сфері.

Комунікативні мовленнєві компетенції є лінгвістичними компетенціями та використовуються користувачами мови і тими, хто навчається, разом із загальними компетенціями для реалізації комунікативних намірів. Виділяються такі складові комунікативної мовленнєвої компетенції [7]:

- лінгвістична компетенція;
- соціолінгвістична компетенція;
- прагматична компетенція.

Лінгвістична компетенція включає лексичну, граматичну, семантичну, фонологічну, орфографічну та орфоепічну компетенції. Соціолінгвістична компетенція пов'язується зі знаннями та вміннями, необхідними для здійснення соціального аспекту використання мови [7]. Прагматична компетенція включає знання користувача мови про принципи організації та побудови висловлювань, використання висловлювань для здійснення комунікативних функцій. Комунікативні компетенції користувача мови реалізуються у таких видах мовленнєвої діяльності: сприйняття, продукція, інтеракція та медіація.

Кожна компетенція визначається як знання і здатність користуватися відповідними елементами мовної системи. Оволодіти певною компетенцією – розвинути та набути знання та вміння, визначені для кожної компетенції. Реалізуючи комунікативні наміри користувачі мови застосовують свої загальні компетенції разом з більш спеціальною, пов'язаною з мовленням, комунікативною компетенцією.

Для ефективного оволодіння мовою учні повинні оволодіти зазначеними вище компетенціями, вміти застосувати ці компетенції на практиці та бути спроможними використовувати стратегії, необхідні для застосування компетенцій. “Стратегії – це мовленнєві засоби, які користувач мовою застосовує для мобілізації та балансу своїх ресурсів, активізації вмінь та навичок, для того, щоб задовольнити комунікативні потреби у певному контексті та успішно виконати поставлене завдання у найбільш економний можливий спосіб залежно від його/її конкретної мети” [7:48]. Застосування комунікативних стратегій розглядається як реалізація певних когнітивних принципів. Вибір комунікативних стратегій залежить від особливостей поставленого завдання.

При виконанні різних завдань застосовуються різні компетенції та стратегії, так, наприклад, при виконанні письмових завдань (написати лист, написати статтю, резюме) активізуються переважно лінгвістична та прагматична компетенції, при виконанні творчих завдань (скласти програму культурних заходів, розробити туристичний путівник, написати сценарій фільму) активізуються загальні компетенції та всі складові комунікативної компетенції. При виконанні завдання користувач або учень самостійно відбирає та активізує саме ті компетенції, які є необхідні для його виконання.

Завдання в межах діяльнісно-орієнтованого підходу повинні відповідати наступним умовам: орієнтуватися на кінцевий результат,

передбачати певні дії (інколи спільні), враховувати застосування компетенцій (загальних та/або комунікативних), використання певних стратегій, та бути пов'язаним з реальним життям.

Таким чином, основою діяльнісно-орієнтованого підходу є завдання, а процес вивчення та використання мови пов'язується із реалізацією цих завдань. Відповідно до даного підходу процес навчання іноземній мові не ґрунтується на засвоєнні лексичних та граматичних форм, особливостей функціонування різних структур. Завдання викладача – навчити виконувати завдання та забезпечити оволодіння компетенціями та стратегіями, необхідними для виконання завдань.

Враховуючи вище викладене, можна зробити наступний висновок: застосувати діяльнісний підхід у викладанні іноземної мови – це навчити тих, хто вивчає мову виконувати певні завдання, застосовуючи загальні та комунікативні компетенції та стратегії. Саме завдання, що ставиться перед тим, хто вивчає мову, визначає стратегії та компетенції, які він повинен застосувати для реалізації завдання та відповідно якими він повинен оволодіти.

На думку дослідників, навчання, що ґрунтується на виконанні завдань є дуже ефективним та надає широкі можливості для впровадження нових прийомів та методів викладання іноземних мов [8; 9]. Завдання, що використовуються у процесі вивчення мови, повинні пов'язуватися із завданнями, що виконуються користувачами мови у реальному житті. Це значно полегшить процес вивчення мови, оскільки той, хто вивчає мову знаходиться в ситуації, близькій до реальної. Реалізація завдань у процесі вивчення мови сприятиме успішному виконанню завдань у реальному житті. Виконуючи завдання студенти стають активними та їх діяльність набуває сенсу. Відбираючи та готуючи навчальний матеріал викладачам слід орієнтуватися на завдання, які імітують реальні ситуації, які готують до виконання завдань “реального життя”.

Проведений аналіз основних понять діяльнісно-орієнтованого підходу дозволяє виділити наступні характеристики цього підходу:

- зміна статусу того, хто вивчає іноземну мову, який віднині є соціальним агентом, а не учнем;
- інша кінцева мета навчання мови – навчити діяти спільно з іншими членами суспільства;
- орієнтація на дію, процес навчання та спілкування розглядається як дія.

Переваги данного методу у процесі викладання іноземної мови є очевидними, серед основних вважаємо необхідним виділити наступні:

- збільшення мотивації учнів: мова вивчається у реальних ситуаціях, виконуючи реалістичні завдання, що мають конкретну мету та перебдачають певний результат, учні бачать реальні можливості використання мови;

- врахування реальних потреб учнів: правильно визначене завдання, відповідно до потреб учнів, мотивує, спонукає до пошуку елементів, засобів виконання завдання, активізує вже засвоєні компетенції та полегшує оволодіння новими компетенціями та стратегіями;

- врахування та використання попередніх знань учня (загальних компетенцій), що забезпечить оптимізацію навчального процесу;

- заохочення до самонавчання: виконуючи завдання учні самостійно активізують компетенції та відбирають стратегії, необхідні для реалізації завдань, стаючи таким чином активними учасниками процесу навчання.

Таким чином, впровадження діяльнісно-орієнтованого підходу до вивчення іноземних у навчальний процес дозволить відповісти на вимоги суспільства, що висувуються до сучасного користувача мовою, а саме вміти ефективно діяти спільно з іншими членами суспільства з метою отримання конкретного результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Coste D.* Le Cadre européen commun de référence pour les langues / Daniel Coste // Le Cadre européen, une référence mondiale ? // Actes du colloque de Sèvres 2007. – Fédération internationale des professeurs de français, 2009. – P. 19–29.
2. *Rosen E.* Quelle(s) evolution(s) pour le CECR? / Eveline Rosen // Le Cadre européen, une référence mondiale ? // Actes du colloque de Sèvres 2007. – Fédération internationale des professeurs de français, 2009. – P.29–32.
3. *Gruca I.* Le CECR, déclencheur de renouvellement méthodologique / Isabelle Gruca // Le Cadre européen, une référence mondiale ? // Actes du colloque de Sèvres 2007. – Fédération internationale des professeurs de français, 2009. – P. 33–38.
4. *Bérard E.* Le Cadre européen commun de référence, un instrument pour bâtir les programmes officiels ? / Eveline Bérard // Le Cadre européen, une référence mondiale ? // Actes du colloque de Sèvres 2007. – Fédération internationale des professeurs de français, 2009. – P. 39 –40.
5. *Puren C.* De l'approche communicative à la perspective actionnelle / Christian Puren // Le français dans le monde. – Clé international, 2006. – № 347. – P. 37–40.
6. *Rosen E.* Perspective actionnelle et approche par les tâches en classe de langue / Eveline Rosen // La perspective actionnelle et approche par les tâches en classe de langue. – Clé international, 2009. – P. 6–14.
7. *Cadre Européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer* [Електронний ресурс]. – Strasbourg, 2000. – 196 p. – Режим доступу : www.coe.int/T/DG4/Portfolio/documents/cadrecommun.pdf
8. *Springer C.* La dimension sociale dans le CECR / Claude Springer // La perspective actionnelle et approche par les tâches en classe de langue. – Clé international, 2009. – P. 25–34.
9. *Bérard E.* Les tâches dans l'enseignement du FLE / Eveline Bérard // La perspective actionnelle et approche par les tâches en classe de langue. – Clé international, 2009. – P. 36–44.